

ALFÖLD

TÓTH KÁROLY

Ha valamely hatalmas és bensőséges melódia után hirtelen elhallgat az orgona: fülünkben még sokáig ott zúg, lelkünkben még sokáig hallani véljük a hangját. Amidőn az üresszemű Halál Tóth Károly erős, igaz és bensőséges életét váratlanul, kegyetlenül, tragikus módon örökre elnémította, nem akartuk elhinni, hogy nincsen többé: sokáig szinte vártuk, hogy elénk lépjen, szinte hallani véltük a hangját.

Lényében valóban sok olyan hatalmas és erős, bensőséges, igaz és mély akkord szövődött harmonikus egésszé össze, amely az orgona hangját juttatja eszünkbe.

Akármilyen fényes elmével áldotta is meg a sors az egykori királygyűrűs doktort, a jogtudományok mélyenszántó, éles logikájú művelőjét, kétségtelen, hogy egyéniségének uralkodó vonását mégsem a boncoló és fontolgató ész, hanem az érzésvilág ritka nemessége és gazdagsága, a meggyőződés megingathatatlan erőssége, a hatalmas és szuggesztív akaratérő, a tettekész energia és optimista alkotási vágy adta meg. Határozott és egész egyéniség volt, s az egyéniséget sohasem az ész, hanem a szív, a lélek teremti meg.

Lelke tele volt az eszmények kultuszával. A nemzeti, vallásos és családi tradíciók lelke mélyén gyökerező tisztelete, emelkedett erkölcsi felfogás, szigorú kötelességtudás jellemezték. Azokat a célokat, amelyeket helyeseknek ismert fel, azokat az intézményeket, amelyeknek kötelékébe sorsa állította, tökéletes odaadással, teljes szívvel és egész lélekkel szolgálta. Félmunka, langyos-meleg lelkesedés ismeretlen volt nála. Lelkesedése azonban nem a zabolátlan hevülések lángjával égett. Fegyelmezett és tekintélytisztelő volt, ki e téren a külsőségek jelentőségét sem becsülte le. Tudta jól, hogy a társadalmak szétfolyó erőit a tekintélyek és a fegyelem tartják össze. Önérzetes, saját személyének a megbecsülésére kényes és érzékeny volt, de tudta jól, hogy a rész igazi méltóságát az egész keretébe való fegyelmezett beilleszkedés adja meg.

Erős jelleméhez, életfelfogásának szent komolyságához, – mint valami egyszerűségében is fenséges orgonaszó – józan puritánsága szegődött kíséretül. És még valami: derűs világnézete, bizakodó optimizmusának és erős hitének diadalmas muzsikája. Optimista volt, mert vezetésre temett alkotó erejű egyéniség volt.

Derült optimizmusában, érzéseinek szinte gyermeki tisztaságában az embereknek különösen jó oldalukat látta. Mindenkiről a jót akarta hinni. Ebből a felfogásból táplálkozott az a végtelen megbecsülés is, amellyel embertársai iránt viseltetett: utólérhetetlen udvariassága, kedves vidámsága, nyíltszívű őszintesége, a segítségre való állandó készsége, igaz barátsága.

És miért ne hitte volna mindenkiről a legjobbat, amidőn önmaga mindig a jót akarta? Lehetett valaki az övével homlokegyenest ellenkező véleményen, de meggyőződésének őszinteségét, *jó akaratának* a tisztaságát soha senki kétségbe nem vonhatta.

Az erkölcsi törvény csodálatos mélységeit kutatva, arra a megállapításra jut a nagy königsbergi bölcs, hogy „az egész világon” sőt egyáltalában még azon kívül sem képzelhetünk sehol semmi mást, amit minden korlátozás nélkül jónak tarthatnánk, mint a *jó akaratot* (Kant: Grundl. z. Met. d. Sitten. I. Absch.) Tóth Károlyról, aki soha senkinek és semminek sem kívánt rosszat, aki mindenkor mindenben csak a legjobbat akarta, bizvást elmondhatjuk, hogy az erkölcsiségnek ezt a legmagasabb mértékét megütötte. Tévedhetett, de mindig jót akart.

Nem volt olyan, mint a ridegen „zengő érc vagy pengő cimbalom”; nem volt olyan, mint a síró hegedű vagy a csábító fuvolaszó; nem volt olyan, mint a sokhangú zongora; olyan volt, mint a hatalmasan, egységes nagy szárnyalással zúgó, őszinte és bensőséges, komoly, de vidám, derűs és tiszta orgonaszó.

*

A sors gazdagon megajándékozta mindenféle jóval. A szerencse biborköpenyében jött feléje az Élet. S a legcsodálatosabb ebben az ő tragikusan tovaszállott életében az volt, hogy ezekből a sors által. bőkezűen eléje tett adományokból nem használt fel a saját maga számára semmit.

Régi magyar nemes család sarjaként pillantotta meg a halasi „öreg házban” a napvilágot. S származásával annyira nem kérkedett, hogy még legbizalmasabb barátai sem tudták, hogy ő nemesi előneve szerint tulajdonképpen tarpai és margittai Tóth Károly.

Igen jelentékeny vagyon urának is mondhatta magát. A reája szállott családi vagyonnak azonban nemcsak hogy az állagához nem, de a jövedelméhez sem nyúlt. Szigorúan puritán életfelfogása szerint nem tekintette magáénak az öröklött vagyon jövedelmét, hanem csak a saját erejével megszerzett kenyeret. Amidőn a nagy összeomlás utáni nehéz időkben a magyar állam nem tudott akkora kenyeret adni, amiből megélni lehetett volna, amidőn az ő tanári fizetése is kiegészítésre szorult, akkor „kölcsonvett” öröklött vagyonának jövedelméből, s ezt a „kölcsonvett” a jobb idők elkövetkeztével pontosan visszafizette. A családi vagyon pusztá kezelőjének és nem

haszonélvezőjének tekintette magát. Ez a vagyon lelkiismeretes kötelességteljesítést, terhet és nem előnyt jelentett számára.

Előkelő családi összeköttetésekkel rendelkezett, s ezeket az összeköttetéseit közéleti tevékenységével, rokonszenves egyéniségével sokszorosan kibővítette. Azonban ezeket az összeköttetéseit, amelyek megnyitották előtte a földi hatalmasságok ajtait, ugyancsak nem használta fel a maga érdekében. Tökéletesen független volt, a maga számára sohasem kellett kérnie semmit. Egyeteme, közcélok vagy mások érdekében azonban mindig kész volt minden követ megmozgatni, ha jó ügyet vélt szolgálni.

Megáldotta a sors fényes szellemi képességekkel, éles elmével, nagy szónoki készséggel, erős akarattal, törhetetlen energiával. Azonban ezeket a nagy értékeket jelentő képességeit is lelke teljes odaadásával szolgálatába állította azoknak az intézményeknek, amelyekhez tartozott, s azoknak a közcéloknak, amelyeket helyeseknek tartott. A nagy magyar Alföld ajándékozta őt Erdély egyetemének, s a nagy magyar Alföldön új hazára lelt kolozsvári egyetemen ő volt az erdélyi gondolat leglelkesebb képviselője. A szegedi második honalapítás a Ferencz József-Tudományegyetem történetében elválhatatlanul összeforrott az ő nevével, az új alapvetés nagy munkájában az oroszlanrész őt illette. De egyetemén kívül is, amelyhez a legszorosabb kapcsok fűzték, nem volt olyan hazafias, kulturális vagy emberbaráti cél, amelynek hacsak tehetette, kiváló szellemi képességeit önzetlen odaadással rendelkezésére ne bocsátotta volna, amelynek „jó ügyét“ személyes ügyévé ne tette volna.

S megajándékozta Teremtője nagyszerű fizikummal is. Erőskötésű pompás példánya volt magyar fajanak. Vas szervezete, hibátlan egészsége, józan életmódja arra rendelték volna, hogy a patriarchák korát is megérje. Azonban ezt az erős szervezetet sem használhatta el, élete virágjában, teljes erejében, kopás nélkül adta vissza Teremtőjének. S még elköltözésének időpontja is mintha szimbolikusan ezt az ő lemondó puritán életét példázná: itt hagyta az életet, midőn legszebb az élet, pompázó tavasszal, orgonanyílás idején.

*

Ha van tragikus vonás annak az életnek az arculatán, amely a feléje nyújtott földi javak mellett a lemondás magától értetődő egyszerűségével halad el, akkor még sokkal inkább tragikusnak kell mondanunk ennek a harmonikus életnek megrendítően borzalmas végét.

Micsoda ellentét élet és halál között! Aki egész életében szinte ösztönszerűen irtózott a villamostól, azt a maga végzettségű hideg ölelésével ez a „muzsikáló halálgép“ ragadja magával. Aki nem ismert maga előtt akadályokat, akinek a törhetetlen energiája már annyi harcot diadalmasan megharcolt, az elbukik egy narancshéjon, elejti egy „kised göröngy, a döre vak eset.“ Felemelt fővel járt és járhatott egész életében, s ez az önértetes, öntudatos fej ott vérzik el az útca porában. A gazdag és előkelő úr, a magyar törvényhozás felső házában tagja, akinek országszerte olyan sok tisztelője és barátja volt, haláltusáját elhagyottan, összetörve vívja a nyomorultak végső állomásán, a Rókus-kórház egyik szegényes, névtelen szenvedőkkel teli szobájában Aki felé a szerencse biborpalástjában jött az Élet, a Halál a szerencsétlenség tépett, rongyos ruhájában kereste fel.

Az alkotóereje teljességében derékbátort élet mélységes szomorúsággal veti fel a kérdést, hogy miért kellett ennek így történnie, miért kellett az ostoba vak véletlennek megdermesztenie azt a szívet, azt az agyat, – szárnyaló gondolatok és nemes érzések műhelyét, – amely még olyan sok szépet, nagyot és jót alkothatott volna. Az ő borzalmas sorsát látva, fájdalmas erővel markol bele lelkünkbe a befejezett emberi életek tragikus befejezetlenségének szomorú érzése, amelyet olyan szépen fejezett !ki a legnagyobb német költő, amidőn élete főművét az emberi élethez hasonlította, mondván:

Des Menschen Leben ist ein ähnliches Gedicht:
Es hat wohl einen Anfang, hat ein Ende,
Allein ein Ganzes ist es nicht.

(Ankündigung zu Goethes Faust.)

*

És én mégis azt hiszem, hogy nincsen disszonancia Tóth Károly harmonikus élete és borzalmas vége közt. Aminthogy nem tragikus vonás életének arculatán sem az, hogy a feléje nyújtott földi javak mellett a lemondás magától értetődő nagyszerűségével haladt el. Ez éppen a győzelmes, diadalmas hang élete hatalmas dallamában. Nem földi javak, hanem magasabb erkölcsi értékek után vágyott, mintahogy az orgona hangja felviszi lelkünket a hétköznapok porából az Úr Zsámolyához.

Halála megrendítő, megrázó. Villámcsapás a tölgybe: De hát az erdők királyának büszke koronáját élősdiék rágják le, hatalmas törzsét a lassan őrlő szű málassza el? Ha az emberi életek költemények az Ur nagy verseskötetében, hatalmasabb, költőibb lett volna Tóth Károly lendületes életének a befejezése, ha az utolsó strófa sorvasztó betegség hosszú kínlódásával vagy az öregkor gyengeségével van tele?

Ahogy az életet komponáló nagy Alkotóművész kezéből kikerült, megrendítő, megrázó volt életének utolsó strófája. Aki a szellő suttogásában és az orkán zúgásában uralkodik a pianók és a fortissimók felett, aki lelkünknek, életünknek hangszerén életre hívja a legcsodálatosabb melódiákat, Tóth Károly erős, igaz és bensőséges életének az orgonáján az utolsó akkordnál megszólaltatta a legerősebb regisztereket, amelyek

megrázó erővel zúgják bele a lelkünkbe, hogy: „a ti életek olyan, mint a pára, amely egy kevés ideig tetszik, azután semmivé leszen.“ (Jak. 4. 14.)

Amikor a Végzet kezében ez az erős ember villámsújtotta tölgyként hirtelen összetört, elmulásával döbbenetes erővel, lélekbemarkolóan hirdette az elmulás hatalmát, azt, hogy az élet valóban széjjel foszlik, mint a pára, mint a felhő, mint az árnyék, mint az álom ...

S amidőn ezzel a megrázó végakkorddal az orgonaszó bensőséges erejével szárnyaló élete beleolvad abba a „daloló multba“, amely – bármilyen paradox legyen is – az elevenen élő emberi kultúra tartalmát teszi, akkor érezzük, hogy élete nem volt befejezetlen élet, s hogy megrázó vége egy magasabb harmónia szempontjából összhangzatosan csendült élete nagy melódiájával össze.

S abból a rezonanciából, amelyet az ő életének ez a hatalmas és erős, bensőséges, igaz és mély melódiája lelkünkben – igen sokak lelkében – keltett, érezhetjük azt is, hogy még igen sokáig hallani fogjuk a hangját.

Tragikus elmulásának komor és sötét alapjáról pedig csak annál fényesebben fog tündökölni az, ami belőle megmaradt, s ami a legszebb, ami mulandó ember pályája nyomán maradhat: a daloló multból felhangzó ragyogó tiszta emlék.

(Szeged)

vitéz Moór Gyula

A PERJOG FILOZÓFUSA

Dr. Tóth Károly professzorról, a jogtudósról, a törvénykezési jog tudományának művelőjéről bizonyos értelemben véve nehéz olyan képet alkotni magunknak, mely ne hatna az ellentétek benyomásával azokra, akik őt egyéniségének más oldaláról ismerték.

Emitt, azt lehetne mondani róla, hogy a társadalmi és társasági élet eleven, lüktető erejének legélesebben megrajzolt karakterű képviselői közé tartozott; csupa mozgékony, gyakorlatias gondolkodásmód és pillanatok alatt reagáló cselekvés; könnyed szellemesség, gyorsan lángrollobbanó lelkesedés és ezerfelé ágazó érdeklődésében annyi életvidámság, amennyi csak egy alapnézőpontjaiban derült életbölcészlet talajából fakadhat elő.

Tóth Károlynak, a tudósnak egyénisége többé-kevésbé mást mutat, s ezért azok, akik élete munkájának ebbe a vonatkozásába bele nem pillanthatták: csak nagyjából mérlegelheték az ő abszolút tudományos értékeit, melyeknek tovább bontakozását, egyre gazdagabban gyümölcsöző érvényesülését oly váratlanul jött halála megállította.

Tóth Károlyból, a tudósból szinte teljesen hiányzott az ő külső emberi mivoltára annyira jellemző eleven agilitás. Lassan dolgozott s a *nonum praematur in annum* nála nem üres szólam volt csupán, hanem valósággal és szigorúan megtartott rendszabály. Tudós tevékenysége nem horizontális irányokban, de inkább függőlegesen, a kérdések mélységei felé haladt. Problémáinak köre ezért nem túlszéles, de kutatásainál viszont csak az igazán nagy kérdések érdekelték s törekvései mindig a végső alapok felderítését tűzték ki célul. Innen van az, hogy vizsgálódásaiból ösztönösen mellőzte mindazt, aminek jelentősége merőben gyakorlati s az, akit a mindennapi életben, a megtestesült gyakorlatiasság villámgyorsan gondolkozó és azonnal akarni és határozni is tudó típusaként ismertek: íróasztala mellett, éppen ellenkezőleg, a legelvontabb fogalmak, a legnehezebb elméletek búvárlásában lelte gyönyörűségét s a legsúlyosabb problémák mélységei előtt gyakran tétovázóvá, kételkedővé vált. A jogtudomány lényegéről, hivatásáról a tudományok egyetemét átfogó magas szempontjai voltak. És semmi sem állott távolabb tőle, mint egyik XVIII-ik századbeli elődjének Huszti Andrásnak felfogása, aki a jogtudományról azt tanította, hogy az – *habitus practicus, leges recte interpretandi, adplicandique rite ad quasvis species obvenientes*. Nem, a *legulejus*-t még jogásznak sem tekintette; a *jurisperitus* ügyeskedését a jogászhoz méltónak nem találta, a *rabula*-t pedig megvetette. A merőben pusztá *habitus practicus* pedig alig lehet több a háromnak együttes összefoglalásánál.

Tudós jellemének ezekből az alapvető vonásaiból rajzolódik meg Tóth Károly írói egyénisége úgy, hogy a kép, amelyet a vizsgálódás tükré róla visszavet: olyannyira különböző attól a képtől, mely mint eleven hús és vér állott a társaság és a nagyvilág felületes szemlélete előtt.

Tudományos írói tevékenységét *Önkormányzat* és a *Váltó fogalma* c. dolgozatai vezetnek be. Előbbinek megjelenési éve 1904; utóbbié 1905. Mindkettőben erős és uralkodó a dogmatikai irányzat és feltűnő a lényegében nehéz, de az íróra nézve felette jellegzetes egyéni frazeológia. Első művét a *Magánjogi jogvédelem a kereskedelmi jogban* című és monographiának induló dolgozata általános tanokat magában foglaló I. része követi s vezeti át a szerzőt élete legnagyobb és legérdekesebb alkotására *A polgári törvénykezési jog (Alapismeretek)* című két kötetes nagy munkájára (1910). A két kötet anyagbeosztása már egymagában sokatmondó. Az első az önhatalommal való törvénykezés, a második az államhatalommal való törvénykezés alapjelenségeit tárgyalja a magánjogi háttér állandó szemmel tartása mellett, hiszen felfogása

szerint a polgári törvénykezésben, mint egészben, benne van mindig a magánjog, mint a jelenség tárgya. Kiindulási pontját a szubjektív magánjogok fogalma adja, s szembe állítja egymással a magánjogi alapviszonyokat a védő jogviszonyokkal. Nyomon kíséri, hogy az alapjogok és a védelmi jogok miként fordulnak át igényekké. A jogok védelmében kifejtett magatartások összesége: a törvénykezés; s e magatartásoknak alanya vagy az egyén, vagy az állam. Az egyéntől kiinduló jogvédelmi magatartások a *lex plena* és *lex minus plena* világában különülnek el. Előbbiek az enyhébb fajta önhatalmú törvényhozás és az erőszakkal érvényesülő önhatalmú törvényhozás tüneteit ölelik magukba. Ide sorozhatók az ellenjogoknak megfelelő magatartások, mint visszatartás, beszámítás stb. valamint az önvégrehajtás, önvédelem és önbíráskodás. A *lex minus plena* világában a birtok és a birtokvédelem helyezkedik el. Az állami törvényhozás körébe utalódik az, amit közönségesen is a perjog, törvénykezési jog anyaga alatt érteni szokás. Itt a per terminológiai fogalma, a perhez hasonló eljárások elkülönítése, majd a per substantialis fogalma foglalkoztatják s vezetik át a per szülő okainak és alkatelemeinek vizsgálatára. A per alkatelemei a peralanyok, a per tartalma és a per tárgya. A peralanyoknál különösképpen a felekkel és azok jogi helyzetének a természetével foglalkozik. A tartalom tekintetében a perben foglalt szubjektív közjogok és köztartozások mibenlétét, a viszony synallagmatikus jellegét és a felek szubordinált helyzetét vizsgálja. A pertárgy boncolásánál különveszi a pertárgyat, mint absztrakt valóságot, mint perbeli magatartást és külön, mint konkrét valóságot, mint ügyletet, illetőleg jogellenes magatartást. És így tovább. A könyv az élő magyarjogra, a bírói döntvényekre, de részben a külföldi codexekre és az irodalomra is támaszkodik. Ám a pozitív rendelkezések mikéntjétől mégis független, elméleti jellegű és értékét, használhatóságát a tételes jogokban beálló változások így kevésbé érinthetik.

Ez a tételes jogok felett álló elmélkedés és az alapigazságok tőlük független megállapítása felé való törekvés: jellemzik Tóth Károly későbbi munkáit is. Így *A kereseti jog terminológiai fogalma* és *Adalék a polgári törvénykezés fogalmához* c. értekezéseit, melyek 1912, illetőleg 1913-ban láttak napvilágot, s melyek szintén arról tanúskodnak, hogy szerzőjüket igazán csak a problémák mélységei vonzották.

Mint jogtudományi író, azok közé tartozott, kik nem a maguk hivatásos mesterségének előmunkásai akarnak lenni csupán, hanem életcéljukul a gondolatok ébresztését és új csírákkal való megtermékenyítést tűzték ki. Ehhez volt nélkülözhetetlen szüksége arra a határtalan *idealizmusra*, mely egyéniségének nemes veretét, mélységes belső tartalmat adott. Amit a magyar irodalom az ő nevéhez fűz hozzá, arról méltán elmondható, hogy *non multa, sed multum*.

(Szeged)

Kolosváry Bálint

SZEGED GYÁSZÁ

A Tóth Károly temetésén elhangzott
gyászbeszédekből közöljük az alábbi
részleteket.

Issekutz Béla rector magnificus:

A verőfényes égbolttól váratlanul ránk szakadó szörnyű csapástól mélyen megrendülve nem találok szavakat annak a fájdalomnak ecsetelésére, mely bennünket, sorsüldözötteket eltölt.

Nem akarom méltatni Tóth Károlyt, a tudóst, az elvont perjogi elméletek éles eszű művelőjét és az ifjúságot nemes szívre teljes melegével szerető és megértő tanárt s magistert. Nem is akarok beszélni róla, mint fenkölt, nemes gondolkodású, hazáját, egyetemét önfeláldozóan szerető emberről és a mindenkinek segítségére siető, minden sérelmet megbocsátó, mély érzésű, hűséges barátról. Mint a Ferencz József-egyetem ezidei rektora, azokat az érdemeit kívánom vázlatosan felsorolni, amelyekkel egyetemünk létét biztosította és jobb jövőjét megalapozta.

Az első sorban vett részt azokban a küzdelmekben, melyektől függött egyetemünk léte vagy nem-léte s oroszlánrésze volt abban, hogy megtaláltuk a helyes utat, mely Szegedre vezetett. Itt mint dékán segített az egyetem elhelyezésében s csakhamar vezető szerepre jutván a város életében, megszerettette és népszerűvé tette az egyetemet s azáltal páratlan áldozatkészségre bírta a város közönségét. Céltudatos, fáradhatatlan munkásságának gyümölcset mint rektor aratta le. Milyen lelkesedéssel rendezte meg a klinikák alapkövetételének főlemelő ünnepségét és milyen boldogan figyelte hétről-hétre az öt klinika fölépülését! Gondoskodása kiterjedt mindegyik karra, nagy segínyt eszközölt ki a filozófiai kar fejlesztésére s megindította a sikeres akciót a természettudományi intézetek fölépítésére is.

S ha ezzel sikerült egyetemünknek fölemelkedni a mostoha gyermek utolsó helyéről, az főleg csaknem kizárólag az ő tevékeny, mindenre gondoló működésének s minden törekvést támogató nagy befolyásának érdeme. A mi veszteségünk a legnagyobb, de vigasztal bennünket az hogy nekünk maradnak meg nagy

alkotásai, melyekben emléke örökké él, mert nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét ...
Szeretett Prorektorunk, Vezérünk, Isten Veled!

*

Menyhárt Gáspár jogkari dékán:

Még szombaton délben azzal végeztem hivatalos teendőimet, hogy aláírtam a meghívókat karunknak holnapra tervezett ülésére, amelyen Téged – kedves tanártársunk, szeretett barátunk, Tóth Károly – a jövő iskolai évre dékánna akartunk választani. És már forgattam is elmémben a szavakat, talán éppen a végzetes szerencsétlenség perceiben, amelyekkel Téged köszönteni kívántalak a kar Irántad való bizalmának újabb megnyilatkozása alkalmából.

S ma, rövid két napra rá koporsód előtt állunk valamennyien tanártársaid és barátaid, hogy fájdalomba öltözött lelkünk szomorúságától megterhelten sóhajtsuk el Feléd búcsú szózatunkat, amelyre elnémult ajkad nekünk választ már nem ad. Óh, mily beláthatatlanok az az örökké való Isten végtelen kezének mozdulatai felettünk s mily bizonytalan az arasznyi véges emberi lét, mely gyakorta akkor roppan derékba, mikor az ember életének delét éli, pedig délutánját is tele tervezte munkával!

Ki gondolt volna arra, hogy ily korán Te is délrel végzed be erős életed munkáját, akitől még oly sokat vártunk a délutánra tervezettekből! ... Nem mintha nem volna sok, amit elvégeztél. Hiszen, amit gyorsan lüktető agyad gondolatot, tervet kitermelt; ami cselekvést pihenést nem ismerő energiád megindított; ami eredményt törhetetlen vasakarated kiküzdött: az sok embernek külön-külön is elég volna egy egy hosszú élet gazdag aratásául.

Hanem, mert akik Isten adta kiváló tehetségedet, képességeidet ismertük; akik gondolataidnak gazdagságában oly sokszor gyönyörködtünk; kik erőd nagyságát sokszor megindultan láttuk: mi annyi reménységgel joggal vártuk dús termését a vetésnek, amit a tudomány mezején, a felső oktatás terén és a magyar közélet ugarának egyéb Általad feltört területein elhinteni Igyekezted és amit még Általad elvettetni reméltünk, – mi úgy gondoltuk, hogy igen számos feladat megoldásában léssz segítő társunk és sok még a munka, aminek elvégzése Reád várt volna ...

Elhangzott azonban a nagy, a megmáshíthatatlan ítélet s munkád véget ért. És nem jól látnának szemeim, ha innen a sír széléről rövid pillantást hátra vetve nem azt látnám, hogy derékban ketté tört életed is egész volt és nem maradt utána befejezetlenség. Mert mintha valami nem is sejtett, láthatatlan erő irányított volna: mindent elvégeztél, ami Reád volt bízva s amit elvégezetlenség gondolunk, az csak a mi Hozzád fűzött vágyainkban és óhajításainkban formálódik ki.

Aki mindig a legjobbat akarja s amit annak felismert, azt törhetetlen erővel szolgálja; aki az emberi élet legnagyobb, egy igazi értékének a munkát ismeri s ezt egész emberként végzi a maga élethivatása körében; aki szeretettel lelkében szeretetet cselekszik: az bármikor, reggel, délben vagy este teszi is le az isteni hivatás szerint munkás szerszámát, az mindent elvégez.

S Te kedves halottunk így éltél, így cselekedted. A classicus jogász intelme szerint *honeste vixisti, neminem laesisti et suum cuique tribuisti*; éned át volt egészen itatva a keresztény erkölcs, a minden tudomány végcélját, az igazságot kutató és kereső szent hevülettől és a felismert igazság gyakorlásában áhítatosan áldozó pap voltál; hirdetted és élted az emberi élet legnagyobb értékét, a munkát; nagy szíved minden szeretetét két kézzel szórtad embertársaidnak s én tudom, hogy mennyire és főként a nemzet jövője, az ifjúság felé, melynek igaz és jóakaró barátja voltál s amely szeretet annál inkább nőtt lelkedben, minél többet adtál belőle; úgy álltad meg mindenütt az őrhelyet, amelyre a Gondviselés állított, hogy – amint másként nem is lehet – értékkel teljes életed csak befejezett értékeket hagy itt maga után.

Jó harcot harcoltál, a hitet megtartottad; a pályát megfutottad. Legyen ezért tied az égben az igazság koronája, amint áldott leszen drága emléked mi közöttünk itt e földön ...

Szólna még Hozzád egy-két szót utoljára a jó barát, akinek lelkében felzokog. sok küzdelmes év annyi kedves emléke s akinek a búcsúzásnak ez a nagyon keserű pohara adatott kezébe. De érzem, hogy a szó elhal ajkamon ... Mondják el hát szemembe gyűlő könnyeim azt, amit mondani akartam. Te meghallod és megérted szavát ...

Felejtetetlen kartársunk, drága jó barátunk Isten Veled, Isten Veled!

*

Somogyi Szilveszter szegedi polgármester:

Szeged város nevében mondom Neked utolsó Istenhozzádot Tóth Károly, amely város, bár csak néhány évet töltöttél benne, szeretettel fogadott Téged fiának és e rövid idő alatt annyira a szívéhez nőttél, hogy megrendítően tragikus elmúlásod mindnyájunk lelkében nyilaló fájdalmat és mélységes szomorúságot okozott.

Úgy érezzük, hogy Neked még sok jogod lett volna az élethez, hiszen javakorbéli tetterős férfiú voltál. Szellemed tündöklött, mint a csendes tó tükre felett elsziporkázó rakéta, – akaratod hatalmas erőfeszítője volt minden jó ügynek, melynek szolgálatába álltál. Soha nem végeztél fél munkát. Végiggondoltál minden gondolatot és végigérezted minden érzelmet, – és végig is cselekedted.

Szinte fellázadnánk a sors ellen, amely Téged ily korai tragikus halállal elragadott, – ha hitünk nem volna.

De mi hiszünk! Hisszük, hogy ez arasznyi földi létnek folytatása az örök élet, – és halandókhöz illő alázattal megnyugszunk a kifürkészhetetlen isteni végzésben. Látjuk, hogy itt minden mulandó, erő, igazság, hírnév és dicsőség is. Koszorús fejét a tenyerébe hajtván, mélyen eltöpreng az ember. Homokóra méri az elröppenő időt és a élet kalendáriuma felett lélekharang áll, megrántásra készen. Ami ezután következik, az földöntúli mély összhang és zengő örökkévalóság.

A Te jellemed itt e földön megállta a legszigorúbb vizsgálatot, kiállta az élet kohójának próbatüzét és tisztának bizonyult, megméretett az igazság mérlegén és teljes súlyúnak találtatott, – valódi értékű nemes érdemeket nyilvánítt az azt mindannyiunk közmegegyezése, mely láthatólag meg van jegyezve a Mindenható képmásával és köriratával.

Szilárd jellemedet, kiváló képességedet, vasszorgalmadat és nagy lendületedet mind a Ferencz József-Tudományegyetem szolgálatába állítottad és arra használtad, hogy régi székhelyéről kiűzetvén, méltó és végleges elhelyezést nyerjen az ország második városában. És mi eljöttünk, hogy itt a ravatalodnál ezért még egyszer köszönetet mondjunk, örök nyugalommal kívánunk Neked és zokogó fájdalommal rebejük el végső búcsúkat; Tóth Károly! Isten veled!

*

Szeged szabad királyi város tanácsa Tóth Károly halála alkalmából a következő részvét-átiratot intézte a Ferencz József egyetemhez:

A hihetetlen hír lesújtó hatása alatt mélyen megrendüve fejezzük ki mélységes részvétünket a Ferencz József Tudományegyetem rektorának, Tanácsának, Tanári Karának és egész egyetemének, amivel kiváló ékességüknek, dr. Tóth Károly ny. rendes tanár, prorektor úrnak borzalmas szerencsétlenségű váratlan elköltözésével okozott gyászukban osztozunk.

Családja után tágabb családját, a Tudományegyetemet érte a legnagyobb veszteség kidőlésével, de nem kisebb vesztesége városunknak és egész Magyarországnak távozása, amelyek egyik legkiválóbb polgárunkat, legnagyobb értéküket. veszítették.

Serdülő korában már kimagaslott kortársai közül. Tanulmányai során magyar ifjúság legmagasabb, nehezen elérhető kitüntetését érdemelte ki, – majd alapos készültsége, tudományos munkássága, nagy műveltsége biztosították részére a legjobbakat megillető haladást és munkásságának illetékes bírálói a magyar tudományosság legdíszesebb és legfelső helyének, a Tudományegyetem rendes tanári székének betöltésére érdemesítették.

Működése itt is maradandó emlékekkel gazdagította a jogtudományt és jogi irodalmat. Tudományos tevékenységét kortársai legmagasabb kitüntetéssel a rektori méltósággal, majd a Tudományegyetem felsőházi képviselőjére választással méltányolták. De nem kevésbé értékes polgára volt városunknak, amelynek minden jóra irányuló, a művelődést és előretörekvést szolgáló mozgalmában nemcsak közvetlen közreműködéssel, de vezető irányítással kért és vett részt, amint részt vett bölcs vezetőként minden általános nemzeti és emberi értékű országos politikai és társadalmi mozgalomban is.

Rendíthetetlen meggyőződéssel, széles látókörű alapos tudással, ragyogó tollal, fényes szónoki készséggel, cáfolhatlan érvei meggyőző erejével és ellenállhatatlan lendületű eréllyel sietett minden közérdekű igaz ügy szolgálatára, ami a tudomány, a város, a társadalom és a haza javát volt hivatva előreségíteni, a fejlődés és a haladás útján.

Mindezekért méltó várakozással és indokolt reménységgel néztünk magasrátörő pályájának további eredményei elé és most pótolhatatlan veszteségül, emberi létének legdúsabb alkotó korszakában törte ketté a kérlelhetetlen Végzet.

Emlékét győzelemmel őrizzük és osztozunk az ittmaradtak gyászában.